

БӨЛІМ: ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ

«Жазбаша дереккөздермен жұмысты ұйымдастыру арқылы тарих сабақтарында оқушылардың зерттеу дағдыларын дамыту».ЖАРИЯЛАНДЫ
27.12.2022СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/128371/>

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің магистранты
Асанұлы Ерсайын

Ғылыми жетекшісі: Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің т.ғ.к., доценті м.а. Жораева Г.

«Жазбаша дереккөздермен жұмысты ұйымдастыру арқылы тарих сабақтарында оқушылардың зерттеу дағдыларын дамыту».

Аннотация. Жұмыста оқу процесінің барлық компоненттерін (мақсат қою, жобалау және ұйымдастыру, оқу құралдарының мазмұны, педагогикалық күш-жігер, мұғалім мен оқушылардың қызметі, диагностика) қамтитын тарих сабақтарында оқушылардың зерттеу дағдыларын қалыптастырудың педагогикалық моделі ұсынылған.

1. Кіріспе

Іс-әрекеттегі зерттеу тақырыбын таңдаудың негіздемесі.

Дүние бір орнында тұрмайды, жыл сайын ғылымның әртүрлі салаларында жаңалықтар ашылады. 12 жыл оқу және университетте 4-6 жыл бойы алған білім бірнеше жылда ескіреді. Енді кез-келген саланың нағыз маманы курстар, семинарлар, тренингтер арқылы үнемі біліктілігін арттырып отырады. Қазіргі ұстаздың міндеті – өскелең ұрпаққа қажетті ақпаратты өзі шығарып, оларды талдап, синтездеп, сыни тұрғыдан бағалай білуге үйрету.

Бақылауларымыз барысында студенттерімізде әдетте тарихи оқиғаны бір қырынан

зерттеуге бейімділігі бар және кез келген мәселеге ортақ пікірде болуға дағдыланғандығы анықталды. Біздің студенттер өз идеяларын қорғауға емес, келісуге бейім.

Бір тарихи оқиғаға қатысты бірнеше көзқарас бар екенін, олардың кейбіреулері басқаларға қарағанда объективті екенін түсінсін деген едік. Біз студенттердің жазбаша дереккөздерден зерттеуді үйренуін қаладық, өйткені шындыққа жету үшін зерттеуге өзіңіз қатысуыңыз керек.

Бұл зерттеудің мақсаты: — оқушылардың жеке қасиеттерін, қабілеттерін дамыту, белсенді, шығармашылық өмірлік ұстанымын қалыптастыру.

Міндеттер:

1. Оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстарын орындау кезінде кездесетін қиындықтарын анықтау.
2. Зерттеу жұмысын орындау барысында студенттердің дербестігін дамыту.
3. Жазбаша дереккөздермен жұмыс істеу барысында оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамыту.

Оқушылардың шығармашылық құзіреттілігін дамыту.

Біз балалармен сұхбат жүргізіп, олардан «Тарих сабақтарында қандай қиындықтарға кезігесіз?» деген сұраққа жауап беруді сұрадық. Студенттердің барлығы дерлік ғылыми-зерттеу жұмыстарына қызығушылық танытқанымен, бір қиындықтың бірі жазба дереккөздерді зерттеу жұмысы деп жауап берді.

2. Әдебиетке шолу

Америка ғалымдары Дж.Дьюи, В.Х. Килпатрик, Э.Пархёрст, неміс мұғалімі Г.Кершенштайнер, француз мұғалімі С.Френет, сонымен қатар орыс психологтары мен педагогтары В.И. Андреев, П.П. Блонский, М.В. Кларин, В.В. Краевский, И.Я. Лернер, А.М. Матюшкин, А.С. Обухов, А.И. Савенков, И.Ф. Свадковский, М.Н. Скаткин және басқалар [14].

3. Әдістеме

Әдіс	Мәліметтерді жинауды жоспарлау
	Интервью
Әдісті таңдаудың негіздемесі	Әңгімелесу таңдалған зерттеу тақырыбы студенттердің қажеттіліктеріне сәйкес келетінін, студенттердің нәтижеге жетуге ынталылығын анықтауға көмектеседі.
	Барлық студенттер жеткілікті түрде ашық айта алмайды
Әдісті таңдаудың негіздемесі	Бақылау
	Бақылау оқытудың барлық кезеңдерінде әрбір оқушының іс-әрекетін атап өтуге мүмкіндік берді.
	Барлық студенттерге жету қиын
Әдісті таңдаудың негіздемесі	Балалар жұмыстарының жинағы
	Тапсырманы қаншалықты орындағанын білу үшін балалардың жұмыстарын жинадық. Олардың әрқайсысы қандай деңгейде, мақсатқа жету жолында екенін біліңіз.
	Кейбір балалар ауызша түсіндіруде жақсы, бірақ жазу дағдылары әлі қалыптаспаған.

4. Негізгі бөлім

Біз тарихи құжаттарды электронды түрде де, қағаз түрінде де дайындадық. Тізбектелген сабақтар топтамасында бастапқы көздермен жұмыс істеуге арналған әртүрлі технологиялар ұйымдастырылды.

Жазбаша дереккөзді таңдауға мұқият қарау керек. Өйткені, мәтіндік құжат – сол дәуірдің куәсі, ол ақпарат көзі қызметін атқаруы керек. Өйткені жазбаша ақпарат көзі құжатта баяндалған оқиғалардың куәсі болып табылады [9].

Мұғалім оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, қажетті мәтінді алдын ала таңдап, бейімдеу қажет. Тарихи мәтіндер ескі үлгіде жазылатындықтан, мұғалімге кейбір үзінділерді тереңдету қажет[10].

Қорытынды және талдау

1. Сандық (сандық) қорытындылар:

Дәріс жұмысына қатысу

Осы кесте мен диаграммадан көріп отырғанымыздай, оқушылардың 45%-ы ғана жеткілікті белсенділік танытады. Қалғандары не мүлдем белсенді емес, не сабақта белсенділік танытпайды. Кейбір студенттеріміз үнемі мұғалімнен немесе басқа студенттерден қолдау күтеді және тапсырманы орындаумен жалғыз қалды, олар неден бастарын шеше алмай қалады. Бір оқушы тапсырманы орындамады.

Белсенділер	4
Белсенділігі төмен	4
Енжар	1

Зерттеу жұмысына қатысу

Төмендегі сызбада тоғыз оқушының барлығы да сабаққа қатысқаны және азды-көпті белсенділік танытқаны көрсетілген. Себебі, топта диалог жүреді, соның арқасында әлсіз оқушылар күшті оқушылардан қолдау алды.

Белсенділер	6
Белсенділігі төмен	3
Енжар	0

Дәріс жұмысында қол жеткізілген мақсаттар:

Жеке жұмыс арқылы тек бесеуі барлық мақсатқа жетті, үшеуі белгілі бір мақсатқа жетті және бір оқушы мақсатқа жете алмады. Шәкірттеріміз үшін қолдау күту әдеттегідей, соның салдарынан олардың барлығы жеке жұмыс жасағанда өз мақсатына жете алмады.

Барлық мақсаттарға қол жеткізді	5
Кейбір мақсаттарға жетті	3
Мақсатқа қол жеткізбегендер	1

Зерттеу жұмысындағы мақсаттарға жету:

Зерттеу жұмысында сегіз оқушы барлық мақсаттарға, ал бір оқушы кейбір мақсаттарға қол жеткізді. Зерттеу жұмысында студенттер еркін және еркін болды. Студенттер, бір айта кетерлігі, «тарихты қозғады», барлық шығармашылық қабілеттерін

ашты. Ең бастысы, барлығы жұмысқа құмар болды.

Барлық мақсаттарға қол жеткізді	8
Кейбір мақсаттарға жетті	1
Мақсатқа қол жеткізбегендер	0

Сапалық қорытындылар:

Мәтін ортағасырлық стильде жазылғандықтан, оқушыларға жазылғанның мағынасын түсіну қиынға соғады. Ол өңделмеген, бейімделмеген «кесілген емес», бірақ кейбір зерттеушінің пікірі мәтінге таңылғандықтан құнды болып табылады. Оқушылар тарихқа өздері қол жеткізе алады. Олар құжатты өз бетінше зерттеп, талдау, синтез, интерпретация, қорытынды жасай алады. Және олардың әрқайсысының басқалардан бөлек өзіндік пікірі болады. Содан кейін оқушылар пікірталасқа түседі. Нұсқаңызды негіздеу қажет болатын жерде.

А және В диаграммалары біз сабақта зерттеу дағдыларын дамыту үшін диалогты пайдаланбас бұрын, оқушылардың барлығы жақсы орындамағанын көрсетеді. Біз әртүрлі деңгейдегі тапсырмаларды шешу үшін зерттеушілік оқытуды пайдалана бастағаннан кейін, өкінішке орай, барлық оқушылар жоғары дәрежелі тапсырмаларды орындай алмады, бірақ барлық студенттер өз мақсаттарына жартылай болса да жетті. Ал тапсырмаларды ұжымдық орындау арқылы оқушылар өздерін сенімді және жайлы сезінеді.

Қорытынды

Іс-әрекеттегі оқу барысында біз бірқатар мәселелерге тап болдық. Сабақты жоспарлағанда олар ойламағанымен, бізге сабақтар мінсіз өтетіндей көрінді. Бір сабақта орындау мүмкін болмайтын тапсырмалар өте көп болды. Осы тапсырмаларды орындауға уақыт табу үшін біз жігіттерді жұмысқа шақырып, уақытты үнемі еске түсіруіміз керек еді. Жоспар бойынша жоспарланбағанымен, оқу үдерісін жеделдету үшін өзімізге де олармен белсенді түрде диалогқа түсуге тура келді. Рефлексияның арқасында біз осы қателіктердің барлығын көріп, әрекет жасадық. Өз пікірлерімізді ескере отырып, сабақ жоспарына өзгерістер мен толықтырулар енгіздік.

Біздің рефлексиямыз сабақта туындаған көптеген мәселелерді жоюға көмектесті. Әрине, фото және бейне материалдар, сауалнамалар мен сауалнамалар үлкен көмек

болды. Бақылау арқылы біз жазбаша дереккөздермен жұмыс жасаудың қаншалықты маңызды екеніне көз жеткіздік. Топтарда оқушылар өздерін еркін сезініп, оқу үдерісіне барлығы қатыстырылды. Біз жаңа ресурстарды пайдаландық, олар біз әдетте қолданатын ресурстардан өзгеше болды. Біз мәтін үзіндісін және оған бірнеше сұрақтар бердік, олардың әрқайсысы Блум таксономиясы бойынша күрделене түсті. Бұл тапсырма жақсы, өйткені оқушылар сұрақтарға жауап беру үшін мәтіннен үзіндіні оқып, қорыту керек болды.

Жалпы алғанда, оқу тәжірибесінде зерттеуді іс-әрекетте қолдану тек зерттеу жүргізілетін сыныпта ғана емес, оң әсерін тигізетінін атап өтуге болады, өйткені сіз өзіңізге – мұғалімге де, оқушыларға да зейінділігі арта түседі. , олардың қажеттіліктері мен қажеттіліктеріне, оқу процесіне және белгілі бір сабақты ұйымдастыруға. Сосын сабақ барысында саралап, дарынды балаларды оқытудың ерекшеліктері, оқытудың тиімділігі органикалық түрде сәйкес келеді.

Список источников и литературы:

1. Джон Дьюи. Общество и его проблемы John Dewey. The Public and its Problems. Denver, 1927. / Дж. Дьюи. Общество и его проблемы. — Перевод с английского: И. И. Мюрберг, А. Б. Толстов, Е. Н. Косилова. — М., 2002.
<https://gtmarket.ru/laboratory/basis/6268>
2. Childs J. L., American pragmatism and education, N. Y, 1956, Ch. 7; Cremin I. A., The transformation of the school. Progressivism in American education 1876- 1957, N. Y, 1961. Российская педагогическая энциклопедия: В 2 тт. /Гл. ред. В.В. Давыдов. —М.: «Большая Российская энциклопедия», Т. 1, 1993, с. 430-431.
3. Дьюи Э., Дальтонский лабораторный план, пер. с англ., предисл. Н. К. Крупской, [М.], 1923; Notable American women. The modern period. A biographical dictionary, Camb.-L., 1980.
4. Кершенштейнер Г. Основные вопросы школьной организации.- Пг., 1920.-С. 80-97.
5. Пинкевич А., Типография в школе, «Народный учитель», 1929, № 7-8, Вулфсон Б. Л., Французский педагог С. Френе, «Советская педагогика», 1970, №1, Легран Л., С. Френе, «Перспективы», 1994, № 1/2.
6. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии. (Анализ зарубежного опыта). -- Рига: НПЦ «Эксперимент», 1995. - 176 с.
7. Савенков, А. И. Психология детской одаренности : учебник для бакалавриата и магистратуры / А. И. Савенков. — 2-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2018. — 440 с. —

8. Рафилова С.А. Историко-фамилистические исследования в учебном процессе. – ПИШ, 2010, №4

9. Степанищев А.Т. Методический справочник учителя истории. – М., «Владос», 2001.

10. Стрелова О.Ю. Историческое образование в условиях новых стандартов: от программы-конспекта содержания – к программе-плану деятельности. – ПИШ, 2010, №6.

11. Шарова Н. Формирование научно-исследовательских умений и навыков у учащихся.- ПИШ, 2000, №9.

12. Щеглова Т.К. Устная история и краеведческая работа. – ПИШ, 1998, №5.

13. Савенков А.И. Психологические основы исследовательского обучения школьников // Фізика: проблеми викладання. – 2007. – № 3. – С. 14-24.

14. Шарипов Ф.В. ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЕ ОБУЧЕНИЕ УЧАЩИХСЯ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ИХ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ // Международный журнал экспериментального образования. – 2016. – № 6-1. – С. 43-46;

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.